

M's thought I no. 3

ROMANTIEK PASSÉ?

Door Monique Tolk

Lucian Freud, Naked Girl Asleep II - 1968

Sinds rechts Den Haag ons in de richting van het economisch nut van kunst heeft geduwd en de kunstenaar steeds meer genoodzaakt wordt naar de markt toe te produceren om zijn atelier te kunnen blijven betalen, lijkt het erop dat musea en kunstplatforms met hun nieuwe programmastrategie en bezoekerstrekkery, een nieuw elan aan het begrip kunst toedichten. Een elan dat steeds verder verwijderd lijkt te raken van Kant's 'vrije schoonheid die voor zichzelf spreekt' en een breder gehoor geeft aan waar de huidige

samenleving op drijft: verdienmodellen gebaseerd op 'gezelligheid met een artistieke insteek'.

Althans, ik zou het niet anders kunnen omschrijven. Aan het einde van de achttiende eeuw werd het ons tijdens de Romantiek eindelijk mogelijk gemaakt toe te geven aan de subjectieve ervaring. Macht, ideologie en religie konden worden losgelaten en de intuïtie kreeg vrij spel. Nadeel was dat criteria, zoals aandacht van het hof, vervielen en het toedichten van kwaliteit aan een kunstwerk enigszins lastig werd. Dat is sindsdien een heikel punt gebleven, maar met de ontwikkeling van autonome kunst is in de afgelopen twee eeuwen wel een redelijke grondslag ontstaan voor enerzijds kunst en anderzijds kitsch. Hoewel het duiden van kwaliteit nog steeds voer voor critici is, zijn we het inmiddels met elkaar eens dat een Rembrandt van een ander kaliber is dan het werk van een Ans Markus.

Ans Markus en Rembrandt van Rijn

Toch zijn we langzaam, sinds politiek Den Haag het kunstklimaat een harde schop onder de kont gaf, een nieuwe koers gaan varen. Een die 'kunst kijken moet leuk zijn' aanhangt en tegelijkertijd de balansrekening op peil houdt. Kunst lijkt steeds meer doorgedrongen tot het hart van de economie. Waar het eerst een onafhankelijke en romantische manier van bestaan was, waar meestal weinig en een enkele keer veel geld mee werd verdiend, lijkt het steeds meer te verworden tot een rad van fortuin met winners en verliezers.

Als je Ralph Keuning, directeur van Museum de Fundatie mag geloven (Trouw, dd. 14 april 2016), kun je als kunstenaar tegenwoordig maar beter een functionele link bedenken met de werkelijkheid en zoiets als artistieke oorspronkelijkheid aan de wilgen hangen. Zijn nieuwe type kunstenaar is er een als Daan Roosegaarde, die eerder dit jaar door critici tot 'showkunstenaar' werd gelabeld.

Daan Roosegaarde, Van Gogh Roosegaarde path

Inderdaad, the show must go on zou je zeggen, na het politiek aan banden leggen van de vrije kunsten. Maar waar ik voor vrees is dat we niet zozeer eieren voor ons geld moeten kiezen, maar langzaam maar meegaan in iets waar we voorheen liever afzijdig van wilden blijven. En erger nog, op den duur onze ziel aan de duivel verkopen om te kunnen blijven drijven in deze economische modderstroom. Zolang het maar kunst blijft heten. En volgens Keuning kan dat, zolang het in een kunstcontext hangt.

Het is naar mijn idee juist deze kunstcontext waar we alert op moeten zijn. Een die volgens Keuning ook gedragen wordt door Ans Markus en Nick & Simon en die mensen trekt 'die normaal hun kinderen thuislaten'.

Het is er bovendien een die kan dienen als 'identiteitspropaganda' nu we steeds verder afdrijven van de vrije westerse waarden, die ook nog eens worden aangewakkerd door een groeiende vluchtelingenstroom, aldus Keuning. We zouden volgens hem zelfs kunstenaars kunnen inzetten om politieke boodschappen te esthetiseren.

Reken maar dat dat geld oplevert voor de armlastigen onder ons. En passant noemt Keuning ook uiteraard nog even onze Nederheld Jan Cremer, die met het smijten van verf en ik weet niet wat meer, zijn boosheid zo goed aan ons kon laten voelen.

Damien Hirst, For the love of God - 2007

Om met dit stuk nog een beetje hoop te geven, sluit ik graag af met een naar mijn idee wat meer genuanceerd denker: Arnold Heumakers, cultuurcriticus. Hij herinnert ons gelukkig weer aan wat 'echt' is (Trouw, dd. 12 april 2016). Heumakers laat de formele esthetische criteria los en omarmt de subjectieve ervaring. Een die volgt op de innerlijke noodzaak die tot een kunstwerk leidt, waarbij de kunstenaar de oren niet heeft laten hangen naar de wensen van het publiek. De functionaliteit van een kunstwerk zit daarbij in elk deel van een echt kunstwerk, omdat het iets te zeggen heeft. Het doorbreekt het gangbare en gaat het avontuur aan met waar je in het leven geen raad mee weet. Zonder morele rem, zonder maatschappelijke boodschap. Heeft het dat wel, dan leidt het tot voorspelbaarheid ofwel kitsch. Het is juist het onleefbare vormgeven dat onze geest prikkelt en dat ons doet nadenken. Kunstenaars als Damian Hirst echter, spelen in op de markt, verzinnen een truc en herhalen die tot de geest zich gaat vervelen en afhaakt.

Isa Genzken, Kinder Filmen I - 2005

Als we ons een moment willen bevrijden uit onze dagelijkse sores en enige introspectie willen bereiken, laat het talent van de kunstenaar dan ademen en beperk hem niet met een kader die het economisch hart kloppende houdt. Ik denk dat de echte kunstenaar liever zijn atelier wil kunnen blijven betalen om zijn innerlijke wereld naar buiten te kunnen laten stromen, dan zijn werk te modelleren naar de wensen van de samenleving. Het is niet aan de politiek of aan de museumdirecteur, maar aan de kunstenaar welke kant het opgaat. Blijft hij in het kielzog van de Romantiek of gaat hij mee met deze tijd? Wil hij autonoom blijven of gaat hij op in het collectief? In geval van het laatste zou kunst geen Kunst meer mogen heten. Cultuur lijkt me dan een betere benaming en bekt bovendien goed bij het grote publiek.